

Русија и интеграције на постсовјетском пространству

УДК: 316.4.052 : 339.92 : 327.39 (470 : 574 : 476 : 477)

Др Зоран Милошевић

У раду се излажу резултати емпиријских истраживања јавног мњења Русије, Белорусије, Украјине и Казахстана о стварању нове државне заједнице („Словенски савез“, односно стварања „Јединственог економског простора“). Анализа добијених резултата открива извесну самодовољност становника Русије који нису спремни на нове интеграције, али и дилему становника Белорусије, Украјине и Казахстана с ким се интегрисати. Постоје три варијанте: интеграција са Русијом, интеграција са Европском унијом, а трећа опција заговара неинтеграционо понашање, односно одржање државне самосталности.

Кључне речи: *интеграције, Русија, Белорусија, Украјина, Казахстан, политика, јавно мњење.*

Увод

Руска политичка елита свесна је потребе нових економских и политичких интеграција. Разлози за нови „Словенски савез“, „Јединствени економски простор“, итд. су вишеструки, а крећу се од безбедносних до економских (очување природних богатстава) и политичких потреба. Као потенцијални савезници, односно потенцијалне земље за стварање нове заједничке државе код руске политичке елите спомињу се, у првој фази, четири земље: Русија, Белорусија, Украјина и Казахстан.¹ У другој фази овом савезу треба да се припоје балканске

¹ Преседник Казахстана је веома наклоњен интеграцији са Русијом, а као аргумент наводи то што Турска има свега три одсто територије у Европи и мање од један посто европског (грчког и словенског) становништва, а жели интеграцију са Европском унијом, док Казахстан има четири посто територије у Европи и 50 одсто европског (словенског) становништва, што је јак аргумент за интеграцију са Русијом.

државе. Да би се то догодило, потребно је, поред рада на првој фази уједињења, дочекати и разочарање балканских држава у Европску унију, пре свега Србије и Бугарске.²

Аргументи за овакав савез су бројни и јаки, а садрже, пре свега, културну блискост ових народа са Русима, али и поклапање економских и политичких интереса. На другој страни, Русија анализира односе у ЕУ и долази до закључака да се унутрашња структура Уније значајно мења и то на штету властитих интереса. Наиме, ЕУ, где су Француска и Немачка водиле главну реч (тзв. оса ЕУ, „европско језгро“ и сл.), све више уступа место другој оси или европском језгру са ратоборном (према Русији) политиком САД и Велике Британије.³ Сједињене Америчке Државе и Велика Британија све више одузимају статус „европског језгра“ Француској и Немачкој и додељују га себи, а уз помоћ новопримљених држава у ЕУ – Пољске и балтичких држава, како би овладале регионом између два средоземна мора – Балтичким и Црним, без чије контроле није могуће постати „господар света“.⁴ Због потреба и приоритета Русије да одржи дијалог са САД руске власти у политици примењују политику незближавања са ЕУ и закључивања (са ЕУ) споразума о зони утицаја на постсовјетском простору.⁵

Овим ставовима руске политичке елите јасно се манифестује став да Русија не треба да се приклони интеграцији са Европском унијом. Руска политичка елита, наиме, жели да она (Русија) буде центар интеграционих дешавања (на сасвим другачијим основама од оних на којима се интегрише Европска унија), а не да се приклања туђим политичким и културним концепцијама.⁶

² Разочарање у Европску унију већ је стварност на Кипру. Руски аутори истичу да је Кипар пре нешто више од године ступио у Европску унију са великим надама. Кипрани су, наиме, очекивали да ће присаједињењем богатој и политички моћној Унији оснажити позицију Републике на међународној сцени, решити постојеће политичке и економске проблеме, отворити нове перспективе и дочекати свеколики процват. Стварност је сасвим другачија, пошто се ништа од очекиваног није остварило. Економска помоћ Уније Кипру није уследила, али је ова острвска држава морала да уништи изворе пуњења државног буџета. Познато је, на пример, да је Кипар био „порески рај“. Сада Кипар мора да ту политику која је створила „порески рај“ прекине и порез са 4,25 посто подигне на 20 посто, колики је у ЕУ (сада је 10 посто). Индустија, пољопривреда и сопствена валута (која је за Кипране била извор прихода) доживљавају крах. Види: Александр Крылов, *Кипр: цена вступления в ЕС*, Часть 1, Новая политика, интернет-журнал, <http://novopol.ru/print2789.html>.

³ Анна Дударь, *Россия и внутренние противоречия ЕС*, Новая политика, интернет-журнал, <http://novopol.ru/print963.html>.

⁴ Наталия Нарочницкая, *Как нам жить с новой Европой*, <http://www.narochnitskaia.ru/cgi-bin/main.cgi?item=1r300r050519101803> (интервју Елени Калядин).

⁵ Анна Дударь, *Антипод Западу, но уже не Восток. Россия между Европой и США*, Новая политика, интернет-журнал, <http://novopol.ru/print1216.html>.

⁶ Зоран Милошевић, *Особености руског национализма*, Српска слободарска мисао, бр. 4, Београд, 2005.

Осим тога, руски политичари и аналитичари запажају да је просперитет и нада коју доноси ЕУ становницима нових држава приступницама Унији исцрпљен. Становништво балтичких држава, на пример, иако је примљено у ЕУ, живи веома лоше и жали за некадашњим Совјетским Савезом. Истовремено, руски социолози и политиколози анализирају перспективе ЕУ пошто су на унутрашњем плану избиле бројне противуречности, а поједине државе (Италија, на пример) разматрају одустајање од заједничке валуте и повратак лире. У оквиру разматрања будућности ЕУ није мали број индикатора који упућују на закључак да је могућ и распад ЕУ.⁷

Русија и Европска унија

Иако, дакле, руска елита развија сопствени политички пројекат интеграција на постсовјетском пространству, односи са Европском унијом су за Русију од стратегијске важности. Наиме, на ЕУ отпада 40 посто спољнотрговинске размене Русије, а од стране ЕУ у Русију долази трећина инвестиција у руску економију.⁸ Међутим, постоји и друга страна медаље. Европска унија је јуна 1999. године усвојила „стратегију ЕУ према Русији“ која показује интересе ове супердржаве који се не уклапају у руске.

„Стратегија“ садржи следеће експлицитне или имплицитне моменте:

– „стратегија“ не гарантује да неће бити сукоба са Руском Федерацијом;

– (у неким елементима) прижељкује се распад Русије (на три дела);

– сузбијање руског утицаја у региону и шире;

– онемогућавање Русије да приступи неким (новим) тржиштима;

– ЕУ ће радити и на моралном понижењу Русије, приписујући јој империјалне и освајачке амбиције, а дозволила је и лидерима бивших балтичких република да траже од Русије службено признање и *покајање због наводне окупације* ових република. Политика ЕУ, у овом моралном дискредитовању Русије, иде чак тако далеко да Русију и њеног председника назива фашистом, булдогом, империјалистом..., при чему ту није крај. Користе се и друге, много ружније (политичке) псовке;⁹

– исказивање (политичког) беса на Русију која (у Чеченији) чини све супротно од онога што препоручују политичари ове супердржаве;

– ЕУ ће одбијати да призна Русији да је код ње на делу тржишна економија, и

⁷ Виктор Киселев, *Четире сценария евробудущего*, Новая политика, интернет-журнал, <http://novopol.ru/print2608.html>.

⁸ Анатолий Уткин, *О перспективах отношений между Россией и ЕС*, Новая политика, интернет-журнал, <http://novopol.ru/print959.html>.

⁹ Александр Лукоянов, *Фашизм идет с запада*, Новая политика, интернет-журнал, <http://novopol.ru/print2398.html>.

– ЕУ ће онемогућавати да у Русију дођу велике компаније, а упућиваће само средње и мале...¹⁰

Постсовјетско пространство – између интеграција са Русијом и Европском унијом

Препреке интеграцијским пројектима на постсовјетском простору, наравно, постоје. Постоје чак и нека *изненађења* по овом питању, посебно када су у питању размишљања становника ових држава, а њихово мишљење је изузетно важно, пошто свако насиље и непоштовање расположења и мишљења становника може да доведе до краха интеграционих тенденција.

За становнике постсовјетског пространства савез са Русијом је интересантан, али је привлачна и идеја савеза са Европском унијом.

Основно полазиште за интеграције Русије, Белорусије, Украјине и Казахстана, према мишљењу становника ових држава, представља *заједничка прошлост, рођачке везе међу становницима* ових држава које су бројне и *поклапање економских интереса*.¹¹ Наравно, овде постоји разлика. Украјинци више истичу економске интересе¹² од културних веза, док Белоруси наглашавају блискост култура и језика.¹³

Социологија јавног мњења Русије, Белорусије, Украјине и Казахстана

Према социолошким истраживањима у 2004. години отпори у јавности новим интеграцијама са Русијом су минимални. Тако, *само шест посто становника Русије и Украјине и 10 посто Белорусије мисли да нема никаквих основа за уједињење ових словенских држава*.¹⁴ То није никакво изненађење с обзиром на то да у Украјини има пет

¹⁰ Исто. Русија, такође, жели да помогне ЕУ да ова прекине војну зависност од САД, због чега Русија помаже значајне пројекте на овом пољу у ЕУ, пре свега ангажовањем својих сателита и навигационих система како би ова супердржава могла да подржава мир у зонама конфликта. За узврат Русија очекује право да израђује решења у регулисању криза.

¹¹ Заједничке ставове после победе наранџасте револуције у Украјини са Русијом манифестовали су Белорусија, Казахстан, Узбекистан, Киргизија и Јерменија, тј. државе ЗНД са проруском позицијом. „Наранџасту револуцију“ у Украјини све ове државе доживеле су као „јабуку раздора“ у интеграционим процесима на постсовјетском простору. То је значајно, јер политичка руководства ових држава желе и даље интеграције са Русијом. Види: Борис Соколов, Путин – ЕС: *Оранжевое яблоко раздора*, Новая политика, интернет-журнал, <http://novopol.ru/print978.html>.

¹² Види: Николай Ульянов, *Украинский сепаратизм*, Идеологические истоки самостийности, Эксмо/Алгоритм, Москва, 2004.; *Украинская болезнь русской нации*, Издательство Имперская традиция, Москва, 2004.

¹³ Олег Жирнов, *Беларусь – все же русь*, Белорусский дневник, Харвест, Минск, 1999, стр. 36–38.

¹⁴ *Россияне хотели бы жить в России, украинцы – в союзе славян, белорусы – в Европе*. Пресс-выпуск № 85, <http://www.wciom.ru/?pt=85&article=766>.

посто унијата, а у Белорусији 14 посто становника чини Пољска национална мањина. Дакле, они који се противе новом словенском савезу не представљају значајну политичку препреку.¹⁵

Године 2004. проблем представља то што 51 посто Руса не жели савез са Украјином и Белорусијом, док Украјинци желе „савез словенских држава“ (23 посто становника), а Белоруси би желели да уђу у Европску унију (28 посто).¹⁶

Табела 1

ШТА, ПРЕ СВЕГА, МОЖЕ ПОДСТАЋИ ЗБЛИЖАВАЊЕ НАРОДА БЕЛОРУСИЈЕ, РУСИЈЕ И УКРАЈИНЕ У САДАШЊЕ ВРЕМЕ?			
	<i>Русија</i>	<i>Украјина</i>	<i>Белорусија</i>
Заједничка историја	33	22	30
Рођачке везе међу становницима ових држава	28	30	25
Поклапање економских интереса	25	42	33
Блискост култура	19	11	13
Блискост језика	13	9	8
Поклапање политичких интереса	13	17	17
Политичка воља руководиоца ових држава	10	11	12
Спољашња опасност	7	4	9
Религија	5	6	5
Ништа не може допринети зближавању наших народа	6	6	10
Не знам	6	7	6

Табела 2

ИМАТЕ ЛИ РОЂАКЕ ИЛИ ДРУГОВЕ У РУСИЈИ, БЕЛОРУСИЈИ ИЛИ УКРАЈИНИ?			
	<i>Русија</i>	<i>Украјина</i>	<i>Белорусија</i>
Да	34	57	69
Не	64	44	31
Без одговора	1,9	0	0

¹⁵ В. Л. Калашников, *Славянская цивилизация*, Граница, Москва, 2001. стр. 309, 313 итд. наводи мноштво резолуција разних политичких странака у којима се позива на уједињење Белорусије са Русијом, Украјине са Русијом, итд. Све ове резолуције нису уважене, односно владе ових држава су их игнорисале, што говори о неким интересима локалних елита које нису препознате и анализиране. На другој страни, то говори да воља народа није, нити ће (увек) бити, испоштована, ако то не одговара значајним центрима политичке моћи.

¹⁶ *Исто*. Истраживање јавног мњења спровеле су следеће институције: Руски сверуски центар проучавања јавног мњења (ВЦИОМ) у сарадњи са Социолошком лабораторијом „Новак“ (приватно власништво) из Белорусије и Доњецким информативно-аналитичким центром (ДИАЦ). Опште-национални узорак је садржавао од 1200 до 1800 људи 2004 године, а 2005. 1100 до 1600.

Рођачке и пријатељске везе међу становницима су значајне, мада је већи број оних из Украјине и Белорусије који имају рођаке у Русији. То је последица чињенице да мноштво Украјинаца и Белоруса ради у Русији, те да се они тамо трајно настањују и формирају своје породице. Према демографским показатељима јасно је да миграциона кретања теку од Белорусије и Украјине ка Русији (из више разлога), при чему је посао један од главних. Посебно се руски Далеки исток насељавао становницима из ове две словенске државе. За интеграционе тенденције ово је значајан показатељ, пошто је логично да се рођаци интегришу, а не дезинтегришу.

Табела 3

У ПОСЛЕДЊЕ ВРЕМЕ МНОГЕ ДРЖАВЕ ЖЕЛЕ ДА СЕ УЈЕДИНЕ, ДОК ДРУГЕ ТЕЖЕ САМОСТАЛНОСТИ. КАД БИСТЕ ВИ МОГЛИ ИЗАБРАТИ, ГДЕ БИСТЕ ЖИВЕЛИ? (2004. година)			
	Русија	Украјина	Белорусија
У уједињеној Европи	11	15	28
У савезу Белорусије, Русије и Украјине	9	23	17
У заједници независних држава	7	11	7
У обновљеном СССР	19	19	15
У својој сопственој држави	51	32	28
Без одговора	4	0,1	5

Као што се може видети из табеле 3, 2004. године становништво три словенске државе нема јасан одговор по питању интеграција. Већ следеће, 2005. године, одговори на иста питања биће значајно различити. Наиме, у Русији и Украјини број оних који теже ка уједињеној Европи ће се повећати, а у Белорусији смањити. За 2005. годину карактеристично је и придруживање Казахстана интересу социолога, те су и у овој држави спроведена истраживања од истих социолошких центара уз помоћ социолошког истраживачког центра ЦЕССИ-Казахстан, а пројекат је финансирао фонд „Институт евроазијских истраживања“.

Табела 4

ГДЕ БИСТЕ ЖЕЛЕЛИ ДА ЖИВИТЕ? (2005. година)				
	Русија	Казахстан	Белорусија	Украјина
У уједињеној Европи	14	12	22	30
У државама јед. екон. простора	15	27	24	26
У заједници независних држава	11	19	9	9
У поново уједињеном СССР	27	17	14	7
У својој сопственој држави	30	25	21	20
Без одговора	3	0	10	8

Из података се јасно види да је код становника Русије знатно смањена жеља да живе сами (са 51 посто на 30), али је, ипак, знатан број оних који и даље желе да живе у сопственој држави. Социолози сматрају да се Руси плаше доласка нових радника из братских словенских држава који би угрозили њихова радна места, односно повећала би се конкуренција домаћим производима, пошто би интеграција са Белорусијом, Украјином и Казахстаном неминовно довела до продора њихових роба (и обрнуто) на руско тржиште.¹⁷

Другим речима, руски социолози и политиколози на основу ових истраживања извукли су закључке који говоре да у „словенском троуглу“ Руси чине оне који су самодовољни, а Украјинци и Белоруси прагматичнију страну.

Међутим, оно што је интересантно јесте да има све мање противника интеграција на постсовјетском простору, односно све мање присталица интеграције са Европском унијом (у Белорусији са 28 на 22 посто), односно све их је више у самој Русији и Украјини.

У једном другом истраживању, спроведеном септембра и почетком октобра 2005. године које су обавиле исте социолошке истраживачке агенције (сем Казахстана, тамо је истраживање урадио Казахстански институт социјално-економских информација и прогнозирања), постоји занимљива дистрибуција одговора.

Табела 5

ДА ЛИ БИСТЕ ЖЕЛЕЛИ ДА ЧЕЛНИЦИ ВАШЕ ДРЖАВЕ СПРОВОДЕ ПОЛИТИКУ КОЈА БИ СЕ ОРИЈЕНТИСАЛА НА ЗБЛИЖАВАЊЕ СА РУСИЈОМ (за Русе са државама ЗНД) ИЛИ СА ЗАПАДОМ?				
	<i>Русија</i>	<i>Белорусија</i>	<i>Украјина</i>	<i>Казахстан</i>
Искључиво с Русијом	41	37	39	34
Боље са Русијом, него са Западом	39	42	32	47
У истој мери и са Русијом и са Западом	-	-	-	-
Боље са Западом него са Русијом	9	11	13	9
Искључиво са Западом	-	-	-	-
Ни са Русијом ни са Западом	2	3	6	3
Без одговора	9	7	11	9 ¹⁸

¹⁷ Нужна ли России, Украине, Казахстане и Белоруссии экономическая интеграция? Мнение граждан о перспективах единого экономического пространства, Пресс-выпуск № 229, <http://www.wciom.ru/?pt=57&article=1391>.

¹⁸ Евразийский мониторинг, Пресс-выпуск № 122, <http://www.wciom.ru/?pt=57&article=937>.

ГОДИНЕ 2003. ЛИДЕРИ РУСИЈЕ, УКРАЈИНЕ, БЕЛОРУСИЈЕ И КАЗАХСТАНА УСВОЈИЛИ СУ РЕШЕЊЕ О СТВАРАЊУ ЈЕДИНСТВЕНОГ ЕКОНОМСКОГ ПРОСТОРА. ЗНАТЕ ЛИ НЕШТО О ТОМЕ?				
	<i>Русија</i>	<i>Казахстан</i>	<i>Белорусија</i>	<i>Украјина</i>
Знам	25,9	37,1	33,1	39,8
Понешто сам чуо	45,0	49,2	37,3	39,0
Први пут чујем	26,8	13,7	25,3	15,8
Без одговора	2,3		4,3	5,4

Табела 7

КАКАВ ЈЕ ВАШ СТАВ О ТОМЕ ДА СЕ У НАШИМ ПРОДАВНИЦАМА ПОЈАВИ МНОГО РОБЕ ИЗ РУСИЈЕ, УКРАЈИНЕ, БЕЛОРУСИЈЕ И КАЗАХСТАНА?				
	<i>Русија</i>	<i>Казахстан</i>	<i>Белорусија</i>	<i>Украјина</i>
Позитиван	38,7	47,0	43,1	39,7
Скоро позитиван	36,4	41,8	37,3	30,7
Скоро негативан	12,5	7,6	7,3	11,1
Негативан	7,7	3,4	3,9	9,8
Без одговора	4,6	0,1	8,3	8,7

Табела 8

КАКО СЕ ОДНОСИТЕ ПРЕМА ЧИЊЕНИЦИ ДА ЋЕ СЕ У НАШОЈ ДРЖАВИ СВЕ ЧЕШЋЕ СРЕТАТИ РАДНИЦИ ИЗ РУСИЈЕ, УКРАЈИНЕ, БЕЛОРУСИЈЕ И КАЗАХСТАНА?				
	<i>Русија</i>	<i>Казахстан</i>	<i>Белорусија</i>	<i>Украјина</i>
Позитивно	14,0	19,4	14,3	20,7
Скоро позитивно	25,0	35,8	23,7	26,6
Скоро негативно	29,4	30,9	24,8	22,6
Негативно	25,3	13,5	20,1	18,4
Без одговора	6,3	0,3	17,1	11,7

ДА ЛИ СТЕ ВИ ИЛИ ЈЕ НЕКО ОД ВАШИХ БЛИСКИХ ИШАО НА РАД (СТАЛНИ ИЛИ ПРИВРЕМЕНИ) У РУСИЈУ, УКРАЈИНУ, БЕЛОРУСИЈУ ИЛИ КАЗАХСТАН У ПОСЛЕДЊИХ 5-6 ГОДИНА?				
	<i>Русија</i>	<i>Казахстан</i>	<i>Белорусија</i>	<i>Украјина</i>
Да	4,2	15,2	33,5	23,7
Не	93,2	84,8	63,0	73,2
Без одговора	2,6		3,5	3,1

(Не)спремност на нове интеграције

Тумачења наведених података у Русији су занимљива, али и нејединствена. Док једни у њима виде солидну основу за наставак интеграционих процеса на постсовјетском простору, други виде „руски комплекс самодовољности“.

Ипак, како пише Валериј Федоров, истраживање је показало да становници постсовјетских држава изражавају спремност за нове интеграције (2004. године само 6 посто испитаника у Русији и Украјини и 10 посто у Белорусији, није било за то).¹⁹ Међутим, на питање око чега се треба ујединити становници дају различите одговоре. Руси сматрају да то мора бити културно-историјска основа (заједничка прошлост, рођачке везе, близак језик), док Белоруси и Украјинци манифестују прагматичност и указују да интеграције треба спроводити на основама поклапања економских и политичких интереса (политички прагматизам). У другом плану уједињења три словенска народа на Истоку налази се блискост култура, језика и воља политичара. Такође, могуће је извести закључак да је за Русе тежиште на емоционалним, културно-историјским везама као важној основи за зближавање држава, док Украјинци и Белоруси имају рационалне и прагматичне мотиве за интеграцију.²⁰

Када се проверавају економски мотиви за интеграције четири државе постсовјетског простора, Русије, Белорусије, Украјине и Казахстана, важно је запазити да у овим државама није једнак степен (не)задовољства стандардом. Наиме, најзадовољнији животом су Казахстанци (56 посто) и Белоруси (49 посто), а следе Руси (48 посто) и Украјинци (39 посто).²¹ (Не)задовољство (економским) животом повезано је са опредељењем за ЕУ. Што је незадовољство животом веће више је опредељења за богату ЕУ. Такође, већина становника ових држава определило је свој материјални положај као средњи (Ру-

¹⁹ И. В. Новикова, *Мегатренд мировой социально-экономической динамики XXI в. в контексте эволюции рыночных систем и перспективы республик бывшего союза*, Социология, № 4, Минск, 2001, стр. 51–56.

²⁰ Валерий Федоров: *В славянском треугольнике россияне более самодостаточны, а украинцы и белорусы – более прагматичны*, <http://www.wciom.ru/?pt=57&article=770>.

²¹ Евразийский монитор, Пресс-выпуск № 122, <http://www.wciom.ru/?pt=57&article=937>.

си 56%, Украјинци 54%, Белоруси 51% и Казахстанци 57%). Као лош, свој материјални положај оценило је 37 посто становника у Украјини и 20 посто у Казахстану.

Интересантно је и мишљење испитаника Русије, Белорусије, Украјине и Казахстана о најважнијим проблемима које држава мора да реши, односно како одобравају политику својих председника држава. Наиме, док је за Русе тероризам најважније питање које се мора решити (45 посто), а следи криминал (31 посто), дотле је економски положај најважнији за Белорусе и Украјинце. Наравно, када се дода и незапосленост (31 посто у Белорусији, 32 у Украјини и 37 посто у Казахстану), те инфлација која је, такође, велики проблем Белорусије и Украјине, јасно је да сет економских питања представља главни проблем у ове три државе, док за Русе то није приоритетан проблем већ безбедност.

Делатност председника знаком плус оценили су становници Белорусије и Казахстана, а знаком минус Русије и посебно Украјине (мада и ту долази до померања ка плусу).

Табела 10

ДА ЛИ У ЦЕЛИНИ ОДОБРАВАТЕ ИЛИ НЕ ОДОБРАВАТЕ ДЕЛАТНОСТ ПРЕДСЕДНИКА СВОЈЕ ДРЖАВЕ?								
	Русија		Белорусија		Украјина		Казахстан	
	Април	Септем.	Април	Септем.	Април	Септем.	Април	Септем.
Одобравам	74	68	37	52	18	24	-	68
Не одобравам	17	22	33	30	65	55	-	16
Тешко је рећи	9	10	30	18	17	21	-	16

Делатност државних органа својих држава, осим у Белорусији, становници оцењују негативно. Посебно су Руси негативно оценили рад Думе (парламента), у априлу 49 посто, а у септембру 61 посто.

Ово је значајно, с обзиром на то да (дез)интеграционе тенденције зависе и од председника, односно државних институција. Интересантно је да се подршка председницима не поклапа са мишљењем становника о могућим интеграцијама. На пример, председник Белорусије Лукашенко заговара интеграцију и ослонац на Русију и, истовремено, ужива подршку већине становника, иако, на другој страни, 22 посто њих жели у ЕУ. Ово оставља значајан политички маневарски простор председницима (и политичким елитама укупно) да, ипак, формулишу и придобију становнике за своје визије интеграције.²²

Ако упоредимо и друга истраживања, на пример она која говоре о убрзаном утицају САД и ЕУ на територије држава бившег СССР-а, добијамо занимљиве одговоре који се могу поредити са онима добијеним на питања о интеграцијама.

²² В. И. Зиновский, *Об основных изменениях уровня материального благосостояния населения Республики Беларусь за 1990–2002 гг.*, Социология, № 4, Минск, 2004. стр. 17–24.

МНОГИ СМАТРАЈУ ДА У ПОСЛЕДЊЕ ВРЕМЕ НАСТУПА УБРЗАН УТИЦАЈ САД И ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ НА ТЕРИТОРИЈЕ ДРЖАВА БИВШЕГ СССР-а. ШТА ВИ МИСЛИТЕ О ОВОМ ПРОЦЕСУ?	
Сматрам то веома опасним	52
То је непријатно, али није опасно	24
То није опасно	10
Не видим никакав утицај САД на бивше републике СССР-а	6
Без одговора	9

Закључак

Тумачења добијених резултата социолошких истраживања о интеграционим жељама у Русији, Белорусији, Украјини и Казахстану су мање-више (не)уједначена, а крећу се од мишљења да и становници поменутих држава, посебно Руси, као и становници европских држава (Француска, Холандија...), нису више за наставак интеграционих процеса, односно изградњу заједничког дома. Тиме се, сматрају аналитичари, разбија мит о томе да је Русија мотор постсовјетске интеграције, заснована на империјалним амбицијама.

С друге стране, има аналитичара који у резултатима истраживања виде значајне интеграционе потенцијале, посебно ако се саберу жеље људи за интеграцијама, односно обновом Совјетског Савеза и сл.

Трећи важан моменат представља деловање медија на (дез)интеграционо мишљење људи. Показује се да становници четири постсовјетске државе нису баш информисани о жељама политичких елита, што отвара питање ко контролише медије и како се ствара јавно мњење по овом питању (сваки четврти Рус је понешто начуо о јединственом економском простору четири постсовјетске државе, а у Украјини и мање).

Четврти моменат важан за питање (дез)интеграције на простору бившег Совјетског Савеза јесте даља судбина става да овом простору од САД и ЕУ прети опасност. Уколико се овај став и даље буде одржавао, јасно је да интеграционе тежње становника ових простора са ЕУ неће бити оствариве. Према истраживањима јавног мњења овде се помак дешава ка одбацивању оваквог мишљења, што је уочљиво код младих. Старије генерације по овом питању имају чврст и јасан став.

Без обзира на то у ком смеру ће кренути политичке елите Русије, Белорусије, Украјине и Казахстана, већ сада је јасно да се интеграције не могу догодити без адекватне припреме јавног мњења. Данас јавно мњење четири постсовјетске државе крије значајне потенцијале у прихватању интеграционих процеса, али до потпуног опредељења још није дошло. Вероватно и због тога што ни сами припадници елита ових држава нису сигурни у ком (дез)интеграционом правцу треба кренути.

Литература:

1. Дударь, Анна: *Россия и внутренние противоречия ЕС*, Новая политика, интернет-журнал.
2. Дударь, Анна: *Антипод Западу, но уже не Восток. Россия между Европой и США*, Новая политика, интернет-журнал.
3. Евразийский монитор, Пресс-выпуск № 122, <http://www.wciom.ru/?pt=57&article=937>.
4. *Европа или Америка? О будущности запада*, Завод за уџбенике и наставна средства, Српско Сарајево, 2003.
5. Жирнов, Олег: *Беларусь – все же русь*, Белорусский дневник, Харвест, Минск, 1999.
6. Зиновский, В. И.: *Об основных изменениях уровня материального благосостояния населения Республики Беларусь за 1990-2002 гг*, Социология, № 4, Минск, 2004.
7. Калашников, В. Л.: *Славянская цивилизация*, Граница, Москва, 2001.
8. Крылов, Александр: *Кипр: цена вступления в ЕС*, Часть 1, Новая политика, интернет-журнал.
9. Киселев, Виктор: *Четыре сценария евробудущего*, Новая политика, интернет-журнал, <http://novopol.ru/print2608.html>.
10. Лукоянов, Александр: *Фашизм идет с запада*, Новая политика, интернет-журнал.
11. Милошевић, Зоран: *Галицијска идеологија и религиозно политички процеси у Украјини*, Политичка ревија, бр. 2, Београд, 2005.
12. Милошевић, Зоран: *Куга неолиберализма*, Слободна књига, Београд, 2000.
13. Милошевић, Зоран: *Православље и модели (анти)глобализације*, Политичка ревија, бр. 2, 2004.
14. Милошевић, Зоран: *Особености руског национализма*, Српска слободарска мисао, бр. 4, Београд, 2005.
15. Милошевић, Зоран: *Реформа науке у Русији*, Војно дело, бр. 3, Београд, 2005.
16. Милошевић, Зоран: *Црква, наука и политика*, Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, Источно Сарајево, 2005.
17. Милошевић, Зоран: *Бошњачко поништавање Срба*, Завод за уџбенике и наставна средства, Српско Сарајево, 2004.
18. Мельник, В. А.: *Политология*, Вишэйшая школа, Минск, 2002.
19. Нарочницкая, Наталия: *Как нам жить с новой Европой*, <http://www.narochnitskaia.ru/cgi-bin/main.cgi?item=1r300r050519101803> (интервју Елени Калядин).
20. *Нужна ли России, Украине, Казахстане и Белоруссии экономическая интеграция?* Мнение граждан о перспективах единого экономического пространства, Пресс-выпуск № 229, <http://www.wciom.ru/?pt=57&article=1391>.
21. Новикова, И. В.: *Мегатренд мировой социально-экономической динамики XXI в. в контексте эволюции рыночных систем и перспективы республик бывшего союза*, Социология, № 4, Минск, 2001.
22. *Россияне хотели бы жить в России, украинцы – в союзе славян, белорусы – в Европе*, Пресс-выпуск № 85, <http://www.wciom.ru/?pt=85&article=766>.
23. Соколов, Борис: *Путин – ЕС: Оранжевое яблоко раздора*, Новая политика, интернет-журнал, <http://novopol.ru/print978.html>.

24. Уткин, Анатолий: *О перспективах отношений между Россией и ЕС*, Новая политика, интернет-журнал, <http://novopol.ru/print959.html>.
25. Ульянов, Николай: *Украинский сепаратизм*, Идеологические истоки самостийности, Эксмо/Алгоритм, Москва, 2004.
26. *Украинская болезнь русской нации*, Издательство Имперская традиция, Москва, 2004.
27. Федоров, Валерий: *В славянском треугольнике россияне более самодостаточны, а украинцы и белорусы – более прагматичны*, <http://www.wci-om.ru/?pt=57&aricle=770>.